

Фр. 20/49

11-4

— Издаје у НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 3. ФЕВРУАРА 1890. —

ГОД. XV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 12.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави за време бављења позоришне друштине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАШЕ ДРАМСКО ПРВЕНЧЕ.

(Наставак.)

Но Стевановић не само да је красно извео Јелисаветин карактер, он је ту испунио и велики драмски услов, што је Уроша у овај мах спасао, те тако у слушаоца побудио неку наду, да ће се можда цела ствар на боље окренути. Тим силније утиче онда катастрофа.

Четврти приказ је „сурови пољски предео, од свију страна високи брегови.“ Радња се оставља у први мах природи, јер бура бесни, а „чује се и луна падајућих дрва.“ Тек доцније долазе војници и говоре о најновијим догађајима. К њима долази Мирко и сад се договарају, како да помогну цару, јер им Љубивој јавља, да је у тамници. У то уведе војници Богдана, који се једва ослободио. Сви се заклинају, да ће избавити Уроша а Вукашину се осветити: „Цар нам у сковица цвили — за мнош ко је јунак!“ Тако зове Мирко и сви пођу за њим.

Седми је приказ други пољски предео, равница, на којој се види манастир женски. Код једне тополе гроб Плакидин; Милица га посиље цвећем. Бура се стишала.

Милица тужи за оцем и за Марком. На то улазе Урош и Марко; Урош уморан и изнурен. Марко приступи нагло Милице и говори јој, за што није био тако дуго код ње: „Тебе ја да заборавим, верна душо? Нисам те заборавио, голубице! Кад ја тебе заборавим, име ми се заборавило, да Бог да, у роду, за који дишем! Цар ме је позвао к себи, њега је морао Марко бранити“. . . Урош им се приближи, теши их и спаја им руке: „Под

овим небом, на овом олтару свете природе, свештеник ћу да будем Божанства! Свега нећ вас љубави, аћео нећ вас на овом бурном свету прати!“ . . . За тим их позива, да иду у манастир и да му доведу матер. Кад оду, спусти се на један брежуљак и одумора и туге мало по мало заспи.

Сад се јавља Душанов сен у царском украсу. Умиљато гледи сина свог, али га мора пробудити, јер на њему (Душану) као камен теши лежи крвава исповест, а скоро, скоро ће се угасити зрак имена Немањићева. Пробуди Уроша, да види, „хоће ли милостив бити овај мој судија.“ Урош сав упрецашћен стресе се: „О, самостворитељу! Родитељу милу . . . за што остави блажена рајска места?“

Душан му показује крвав скиитар и вели: „Ова крв не да, да ми се врата вечнога мира отворе; само ће твоја невинна крв моћи . . . Хоћеш ли јунак бити, Уроше? Хоћеш ли умрети за твог оца!“ Урош је готов „и да сто живота има твој син, све ће их до једног теби на жртву радо принети.“ Душан се сад исповеда, да је убио оца свог и пита Уроша, хоће ли се он за њега жртвовати. Урош клекне пред њим и одважним гласом рекне: „Ја умирем за тебе, родитељу; са свем се праштам, што ми је год на овом свету мило било!“ Душан га пита и по трећи пут, а Урош и по трећи пут вели, да радо умире за оца. У тај мах страшно загрни и севне, а Душан говори: „Судија је чуо, драго дете моје, примио је радо жртву твоју — и твој је отац сре-

тан“... И сад му отвара очи, да гледи у будућност. Пред душевним очима Урошевим нижу се догађаји све до Милоша Обреновића, а те догађаје пропраћа Урош речима. — „Сад ти затварам будућност, јер морам одлазити. С Богом, дакле, сине Уроше, с Богом за кратко време, јер још данас се гаси слава Немањићева у теби — Буди јуна!“

Душана нестане, а Урош се соколи сам: „Нека се гаси, нека се суши лоза славних Немањића! Дуго се по целом свету поносила, радо примајући свакога под свој хлад“... Урош се прашта са свима, с околином, са животом, с матером, са женом и с Марком, над којим ће лебдити, па „ако не ће Србин у њему избавитеља добити, нека дочека у Марку ограду тешком робовању“...

У призору између Душана и Уроша, у жртвовању Урошевом за оца, у тој мученичкој одважности лежи *измирење* и *решење* јунакове судбе. Урош, као скроз пасиван јунак и не може подлећи у борби са свеопштим поретком, јер је није ни изазвао. Он је жртва сопствене слабости, дакле ипак у неку руку недостатка великих захтева и прогресивног нагона. Но благодет и доброта његова не заслужују опет да кукавички подлегне том недостатку; за то му се даје прилика, да ипак

погине као јунак, као мученик, у испуњавању свете дужности. Ми имамо још да дочекамо крајњу катастрофу, фактичну смрт његову. Та нас пак, у оваком облику, измирује са слабошћу његовом, а решава у исти мах и трагичну му судбу. Стевановић се овим начином врло вешто извдио из противности, која му лежи у Урошевом пасивном карактеру и у његовом положају као представнику свеопштег поретка, на име што се тиче његовог сукоба с Вукашином. Јер Вукашин не изазива борбу са свеопштем гледиштом, већ са индивидуалног, и Урош је у том случају представник свеопштег гледишта. Али, као што већ рекосмо, његов карактер чини га неспособним за тај положај, и сваки писац трагедије о Урошу мора доћи у неприлику, у дилему, како ће Уроша посветити трагичној а не трагикомичној смрти. Стевановићу је то за чудо пошло за руком, јер ми после одласка Душановог не гледамо више у Урошу слабог и неспособног цара, већ божијег угодника, а тај нимбус чува Уроша, да не буде смешан и у неку руку презрен, а уједно спасава и целу трагедију од тривијалног свршетка. Стевановић је и овом приликом показао своју велику способност за драмског писца. —

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Смрт Стевана Дечанског*, трагедија у 5 чинова од Ј. Ст. Поповића. — Приказана у недељу 28. јан. 1890.) (Свршетак.)

Фабулу за ово дело узео је Стерија јамачно из Рајића. У својој „Историји“ (књ. друга, 1794) на стр. 584—59) (§§. 42—48. глава XI.) испричао је Рајић као обично некритично повест о судару оца и сина (Уроша III. и Душана) по својим изворима: Данилу, Лукаревићу, Вранковићу, Цароставнику, Врешоту и Дуфрене. Ако је Стерија узео фабулу из Рајића, онда је он сам измислио Светковића, Зорку, љубав Душана к Зорци, логотета Теофила Виловића и остале мање личности. Ово се може само похвалити. Историјски догађаји се не морају изнети

баш тачно на позорницу, јер „на позорници не треба да учимо, шта је овај или онај појединац учинио, него шта би сваки човек са неким карактером у неким приликама чинио“ (Лесинг, драматургија). Због тога не могу се замерити ни неке погрешке, које су из Рајића прешле у драму, као н. пр. да је Марија била кћи влашког војводе Влајка Бесарабе, а зна се данас, да је била Гркиња а кћи солунског намесника паниперсеста Јована Палеолога.

И да не прочита човек ову драму, само ако зна мало повеснице српске, може у напред судити, да Стеван Дечански (владао од 1320—1331) није згодан за јунака трагедијског. По карактеру његову нигда човек не би рекао, да то беше син грозног Стевана Милутина а отац Стевана Душана Силног. Истина за његово доба

се догодио веома знаменит догађај: битка код Велблужда (Бустендила) на Струми 1330. али и ту је извојевао син његов Душан. Стерија се ипак усудио предузети тешки задатак, да начини од Дечанскога трагична јунака. Па да ли му то пође за руком?

Марија, маћеха Душанова улева у Дечанскога неповерење према Душану јер би рада, да њен син мали Синиша дође на престо српски после њега. У тим сплеткама ју помаже логотет Теофил, који мрзи Душана. С друге стране Душан љуби Зорку, кћер зетскога жупана Жарка Светковића и испроси је. У Жарку се пробуди властољубље па гони Душана да узме од слабога оца владу у своје руке. У томе га живо подбада и зетско племство. Те две странке, грчка са Маријом и Теофилом и народна зетска са Жарком заваде оца и сина. У тој борби пада Стеван Дечански. Узроци пронасти Дечанскога не леже у њему самом него изван њега. Он је управо жртва двеју странака. Он је несрећан али није трагичан. Његова смрт нас жалости (а како и не би кад на тако добра краља устале рођен син и удави га?) али нас не уздиже, као што нас уздиже над великог трагичног јунака. Он нема „трагичног греха“ него је крив, што је жив. Таке су незгодне прилике да мора пронасти а имао „трагичног греха“ а не имао. Какав јачи песник би можда могао начинити од Дечанскога пасивног трагичног јунака (као што је н. пр. Шилерова „Марија Стјуарт“), кад би удохнуо у њ какву идеју, и кад би га украсио живим повесничким и песничким колоритом. Стерија као да је и сам увидео тугаљиву страну својега предмета, кад га је назвао: „Смрт Ст. Дечанског“; дакле он хоће да нам изнесе историјску слику, како је скончао Дечански. И онда би тој слици боље доликовало скромно име „жалосно позорије“ него трагедија.

Да је „смрт“ Дечанскога управо главно, што је хтео песник да изнесе види се и по томе, што се сам Дечански доста мало појављује на позорници. У првом и трећем чину никако ни не долази. Од осталих карактера најбоље су изведени: Марија, властољубива Гркиња, која би хтела ма по коју цену да јој син дође на престо Немањића и Жарко Светковић, поносити властелин. „Млади краљ“ Душан је прилична кукавица, као што једном приликом и он сам признаје, али тешко да је историјски Душан био такав. Велблуждски јунак и потоњи силни цар мора да је био много одлучнији а мање сентименталан него што га црта Стерија. Лудило Милорада Виловића доста је загонетно.

Нећу се упуштати даље. Ма да има и доста лепих места али много више упадају у очи

погрешке у склопу и мотивацији радње. Читаво дело нам се не приказује као једна целина. Изгледа као нека драматизована прича. Заплет није нигде такав, да нас узбуди нестрпљивошћу. Интриге, које би требало да замрсе радњу врло су млаке и невените. Логотет Теофил нам изгледа више као неки ћудљив старац него као препреден себићњак. Морамо се чисто чудити доброћудности Дечанскога да се поводи за њим.

Поред свега тога треба да одобримо управу што нам износи српско комађе ма и лошије било. То захтева и интерес наше књижевности а и пијетет према нашим књижевницима, којих је и онако мало.

Веома је тешко глумцу добро приказати карактер, којему није песник сам дао кости и месо. Овога вечера су се наши глумци по својим силама трудили да савладају тај недостатак. Гг. Лукићу, Ружићу, Миљковићу, гђи Вујићки пошло је за руком. Приказ г. Димитријевића био је веома промишљен. Гђа Бакаловићка је пријатна појава и лепо напредује. Не смемо прећутати малу С. Миљковићеву, која нас је својом слободом и окретношћу изненадила. Г. Марковићу као да недостајаше снаге за Душана особито у већим афектима.

КР. СРП. НАР. ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

Јубилеј. И у нас су учестале прославе, биле сад на књижевном или уметном пољу. Славити 25-годишњицу успешнога рада и напредовања, одомаћило се и код нас, и ми само са задовољством и с неким поносом можемо то да усвојимо. Особито се у глумачком свету опажа тежња, свој успех на том трновитом путу снажније обележити. Славило се и у Београду, и у Загребу и у Новом Саду а то је сама стара гарда, која је и извојевала глас и напредак позоришне уметности. Нема сумње, да појзи припада у првом реду и признање с наше стране а то ми чинимо, ако се одазовемо писмено или усмено на дан, на свечан дан слављенику. Још се нису ни разлегли акорди, по којима се славила 25-годишњица гђе Милке Гргурове а ето можемо нашем свету јавити, да се један од највећих љубимаца његових, један од првака на позорници спрема, да прослави свој јубилеј. Г. Тоша Јовановић, редитељ народног позоришта у Београду, слави своју 25-годишњицу на *Тодорову суботу*, 17. (29.) фебруара о. год. Ми смо уверени, да ће се наш свет одазвати тој заслуженој прослави и опет показати, како уме да цени уметност и да поштује своје уметнике. С наше стране нег је — бар за сад свака срећа и здравље великом глумцу српском.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 3. ФЕБРУАРА 1890.

Први пут:

ЉУБАВ ИХ ИЗМИРИЛА.

ШЛА У 3 ЧИНА, С ПЕВАЊЕМ, НАПИСАО М. К. ДИМИТРИЈЕВИЋ. — РЕДИТЕЉ: ДОБРИНОВИЋ.

ОСОБЕ:

Милош Добрић, чиновник	Димитријевић.
Стевка, његова жена	С. Бакаловићка.
Зорка, њихова кћи	М. Марковићка.
Ана Петрићка, уд. мати Стевкина	Д. Ружићка.
Аврам Смушић, капетан у миру из бивше банатске границе	Ружић.
Сами, чивутин	Лукић.
Љубић, глумац	Марковић.
Богданов	Миљковић.
Петко	Стефановић.
Бранко	Илић.
Славко	Васиљевић.
Звонимир	Стојчевић.
Иво	Бакаловић.
Лабуд, црногорац	Живковић.
Газдарица Богданова	Ј. Добриновићка.
Јован, слуга капетанов	Добриновић.
Жужка, собарица код Добрића	Т. Лукићка.

Више ђака, догађа се у Загребу при крају Српско-Бугарског рата.

У недељу 4. фебруара: „ПУТ ОКО ЗЕМЉЕ, ЗА ОСАМДЕСЕТ ДАНА.“ Глума с певањем, играњем и провалама у 5 раздела и 14 слика, написали А. Д'Енери и Жил Верн. (Представља за народ с обаленим ценама.)

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

Умољавају се поштовани претплатници да изволе прву рату своје претплате исплатити у књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.